

LZA (593) *sb f*

łza (531), **łzza** (3), **slza** (36), **złza** (23); *łzza MurzHist* (3); *slza Mymer*¹; *złza OrzQuin*; *łza* : *złza*, *RejPos* (18:1), *WróbŻółt* (2:1), *LubPs* (5:5), *BielKron* (5:6), *HistRzym* (2:2), *KochTr* (10:2), *GosłCast* (9:1); *łza* : *slza* : *złza OpecŻyw* (1:35:4).

sg N *łza* (15). ◇ *G* *łzy* (5). ◇ *A* *łzę* (12). ◇ *I* *łzą* (5). ◇ *pl N* *łzy* (110). ◇ *G* *łez* (68), *łzes* (2), *slez* (1), *złez* (14); *łzes KochFr* (2); *złez LubPs* (2), *BielKron* (3), *HistRzym* (2), *KochTr*; *łez*: *złez GosłCast* (2:1); *slez* : *złez OpecŻyw* (1:4). ◇ *D* *łzám* (5), *łzom* (2); -ám *BierEz*, *SienLek*, *HistRzym*, *KochTr*, *RybGęśli*; -om *GórnDworz*, *SkarŻyw*. ◇ *A* *łzy* (135). ◇ *I* *łzami* (212); -ami (200), -ámi (4), -(a)mi (8); -ámi *KrowObr*; -ami : -ámi *OpecŻyw* (18:1), *BielKron* (3:1), *SkarŻyw* (27:1). ◇ *L* *łzach* (5); -ach (4), -(a)ch (1). ◇ *V* *łzy* (2).

Sł stp, *Cn notuje*, *Linde XVI* (jeden z niżej podanych przykładów) – *XIX w.*

1. *Kropla bezbarwej cieczy, która wypływa z oka; lachryma Murm, Mymer*², *Mącz, Calep; lachrymula Murm; lachrima Mymer*¹; *saliva lachrymationum Mącz; lacryma Calag, Cn; lacrymula Cn* (592) : *Lachrymula. eyn trenlin Lzá máła Murm* 64 [2 r.]; *Mymer*¹ 22v; *Mymer*² 21v; *Mącz* 181c, 365d; *Calag* 478a; *Calep* 576b.

a. *Jako objaw fizjologiczny lub chorobowy* (37) : Takież też y kurzenie Kadzidlęm/ wodności główne wyfufza, mozg potwierdza y oczi wyiafnia, bolełci gich oddala/ I też wodnełci łez ktore z oczu płyną: załtanawia *FalZioł* III 33a; Też łok nafienia fwiniey wełzłki [!] pomazany na oczy płynące/ załtanawia *łzy FalZioł* V 35b, II 4b, 5d, 9c, 13a, 15d (16); Czemu ludziem gdy mocno piją, albo gdi fie długo fmieią łzi z oczu pochodzą. *GlabGad* B5v, B5v; *Humescentes oculi, płynące oczy/ to yełt/ które bywają łzami zalewane. Mącz* 159d; *KTo Oczy chore ma/ Muśi fye ftrzedz od rzeczy fłonych/ fmážonych/ kwaśnych/ gorzkich/ álbo tych ktore łzy oczom czynią. SienLek* 63, 15, 19v, 22v, 35v, 63v (10); *Zazdrość pokoy niłzczy/ żądza krewkość zdżyma/ Nieczyłstość gwałł czyni/ łzy obżárftwo fprofne/ Gniew baczenie gubi GrabowSet* N2v.

W charakterystycznych połączeniach: łzy z oczu płyną (8), *płynące* (2), *idą* (2), *pochodzą; łzy czynić oczom* (2), *sprawiać w oczu, stanowić, scierać, wściągąć, wypuszcząć, wysuszać* (2), *zastanawiać* (2); *gorącość łez; zbytnie łzy; płynienie łez z oczu* (3); *wilgotność łez; oczy ze łzami.*

Wyrażenia: lek. »oczy płynące łzami, we łzach pływające« (1:1): *FalZioł* Y 78v; *Oczy czyrwone y też we zach pływaiące znamionuie fwą wołą, pychę, okrucienftwo, wzgardzanie drugich, niewfthyd, niewiarę GlabGad* N7.

lek. »płynienie, zaciekanie, zalewanie oczu łzami; oczy łzami zaciekają« = *epiphora, lippire, ophtalmia Mącz; hypochysis Calep* [szyk zmienny] (1:1:1;2): *Epiphora, Záciekánie oczu łzami Mącz* 106d; *Lippus, któremu oczy płaczą (álbo łzami záciekáyą) Slieć. Mącz* 195a, 195b, 265b; *Hypoehysis* – *Lzami zaliewanie oczow. Calep* 495a.

a. *O zwierzętach* (3) : *Lzy Ielenie takież y kołtki w iego ferczu nalezione/ pomagaią na drzenie fercza gdy fnimi piją chorzy. FalZioł* IV 8c, IV 37b; *Bábá wziąwfzy wyłliczkę/ gorczyce iey dáła. Aby iey fłzy łzy z oczu RejFig* Bb5v.

b. *Jako objaw wzruszenia: smutku, rozpaczy, żalu, rzadko przeżyć radosnych; w pl często: płacz* (544) : *Lzám fie nie trzebá dziwowác Ani ná płáčł wielki páłtrząc: Mnodzyć ten obyczáy máią/ Lzami*

zdrady przykrywają. *BierEz* O3v; *OpecŻyw* 30, 141v; *WróbŻołt* pp4; Ktoż płacze oneyto nocy/ ktho mordy mowieniem Wyłłowi/ albo z taką łzami wyrowná żáłością. *BielKron* 308v; *RejAp* 176, 177; *GórnDworz* Aa5; O bogowie/ co ielthem zgrzelzyłá żeście ná mię [...] tę nędzę/ dopuścili/ [...] iedno w łercu nabożeńtwa/ w nocy łzy/ á za obyczay kfięgi w ręku. *HistRzym* 20v; *RejPos* 311; *RejZwierc* 245; *WujJud* 229; Bo wyrwałeś dułzę moię od śmierci/ oko moie od łzy [*quia eripuit animam meam de morte, oculos meos a lacrimis*] *BudBib Ps* 114/8; Małz ty [*Boże*] policzoné vćiekánia moie/ A łzy oczu moich wiádro chowa twoie [*Deus, vitam meam adnuntiavi tibi; posuisti lacrimas meas in conspectu tuo Vulg Ps* 55/9]. *KochPs* 82, 68, 152; Brzidkie łá łzy twoie/ świętokráctwá pełne/ niedowiárftwá pełne/ ktore miáry niemáią/ á o blišką cię śmierć przypráwuią. *SkarŻyw* 197, 15, 120, 152, 243, 543; *KochTr* 24; Niemałz przćcz/ gościu/ łzes ná námi tráćić/ Táką śmierć mógl byś łam drogo zápláćić. *KochFr* 32; Płáćcie łośnie rzewniwe/ miáfto łez żywicę Leycie próżę obfićie przez martwą źrzenicę. *KlonŻal* A3v, D4; *ZawJeft* 37; *GrochKal* 7; *GórnTroas* 15, 32, 50, 75; Niech/ w mych łzách/ będą/ tve łáfkí/ vznáne. *GrabowSet* I2, A4 [2 r.], B2v [2 r.], E2v, G2v, H2 (15); *RybGęśli* D3; *WujNT 2.Tim* 1/4; *SkarKaz* 161a; A tám przyiaćiołká moiá/ Wedla ták ślicznęgo zdroiá/ Siedzi zawićie maczáiác/ A łzy z niego wymieniáiąc *GosłCast* 21; Są wiérzfe łámentliwé/ łzy w oczách niećącę/ Włzelki kłopot pod obłok w nic rozdymáiąće: Niewiedzá náćwiczeńłzy tego Doktorowie *GosłCast* 37.

W połączeniach szeregowych (7): Ny plác/ ny łzy/ ny łtękanie Niedba łroga łmierć nić nanie. *RejKup* g2v; WSzytki płáćze/ włzytki łzy Heráklitowé/ Y łámenty/ y łkárgi Simonidowé/ Włzytki trołki ná łwiećie/ włzytki wzdychánia/ Y žále/ y fráfunki/ y rąk łámánia Włzytki á włzytki záraz w dom łye móy noście/ A mnie pláćác méy wdźięcznéy dźiėwki pomoźćie *KochTr* 3, 21; *NiemObr* 86; *ZawJeft* 40; *WujNT Act* 20/19, s. 481 marg; *SkarKaz* 637b.

W przeciwstawieniach: »radość (2), wesele ... łzy«: Obroc w rádość w wesele pláćz náłz łpołu z łzami [*et eonverte luctum nostrum in gaudium Vulg Esth* 13/17]. *LubPs* hh4v; *ZawJeft* 43.

W porównaniach (2): Bo yák źrzodłá łzy z oczu mych obfićy płynęły [*Exitus aquarum deduxerunt oculi mei Vulg Ps* 118/36]/ Widząc yák tve łtánowyenya tu márnnye ginęły *LubPs* bb5v; wiátry [...] iáko dęłcz náłze łzy rozżoną *GórnTroas* 68.

Frazy: »łza ciecze; łzy wyciekają; łzami wyciekać« (1;1;1): Żáłości zewłząd ćifná/ á łumnienie piećze/ Serce fráfunki trapią/ á z oká łzá ćiećze *GrabowSet* L2, R4v; *PudłDydo* A4v.

»łzy dobywają się z oczu« (1): bowýem łie iuż były porułzyły miłoćcyą a łáfką wnątrznolťzi iego [*Józefa*] nad bratem łwoim a łzy iuż wynikały y dobywály łie zotzu iego *HistJóz* Dv.

»łzy z oczu idą« (1): a łkoro [*Franciszek*] wy mowił Oicze náłz ktoryś ielť w niebieśiėch/ na tych miáłť mu poczęły łzzy zoczu iść *MurzHist* I4.

»oczy (a. źrenica) łzami wypłynęły (-a)« [*szyk zmienny*] (3): *RejJóz* B5v; SŁoneczne zorzá/ álboście zniknęły? Czyli me oczy łzami wypłynęły? *GrabowSet* M2, E4v.

bibl. »picie (a. trunek) ze łzami miesza się, mieszać, zmieszano« = *potum cum fletu miscere Vulg* [*szyk zmienny*] (2:1:3): iako popioł pokarm moy mi łmákuie/ á zełzámi bywa zmiełzano picie moie [*Quia cinerem tanquam panem manducabam, et potum meum cum fletu miscebam Vulg Ps* 101/10] *RejPs* 148v, 120; *BibRadz* Ps 101/10; Iákom żyw łmáćzniefzy wody niepił/ zwłáłzczá ná thákim mieyfcu gdzie łie trunek łpołpu ze łzami miełza *BielKron* 249; *RejPos* 81; *RejZwierc* 47v.

»łzy padają« = *cadunt lacrimae Mącz* (2): uylfluchal bog uafzą [św. Anny i Joachima] modlythwą y tve lzy padaly nalono oblycznoszczy y mylosyerdzya bozego *PatKaz II* 64; *Mącz* 28d.

»łzy płyną, (u-, wy)pływają; łzami opływać, rozplynać się; w łzach płynąć; płynienie łez; łzy płynąć« = *lachryma descendit Vulg, PolAnt* [szyk zmienny] (8:3;2:1;1;2;1): *RejPs* 185v; *RejJóz* M7v, O2; *BielKom* G2; Przez całą noc oczy moje nigdy nye ofchnęły/ Ná polcyel mą obficye z nich me zły wypłynęły [*lacrimis meis stratum meum rigabo Vulg Ps* 6/7] *LubPs* B5, bb5v; *RejWiz* 191v; *RejZwierz* 109v; *Leop Eccli* 35/18; *BudBib Eccli* 35/16[18]; *SkarŻyw* 580; o zła Perfephono/ Mogłáżeś ták wielu łzam dác vpłynąć płono? *KochTr* 7; *KochPam* 82; *GórnTroas* 12; *GrabowSet* Rv, Sv, T3; [*Eneas*] Vyrzałby s twarzy łmutney lzy po mieczu płynąc/ Od ktorego mnie pewnie łmutney przydzie zginąć. *PudłDydo* B 5.

»nie staje łez w oczu« (1): PLączcie rzeki Słowáńskie/ Sáuromátfskie kráie/ Zielonowłofe drzewá/ boć mnie iuz nie sftáie W vsćiech fłow y łez w oczu *KlonŻal* A3.

»łzy w oczach stoją« (2): *KochPs* 176; Ná mię pilno pátrząc/ łzy w oczách iey ftały: Nie dáła po fobie znác by wylać miáły. *WisznTr* 30.

»łzy wiercą się z oczu (a. po oczach)« [szyk zmienny] (2): *RejJóz* G5v; Wiercą mu fie łzy z oczu łmutek okázuiąc/ Przezfłych rzeczy y fwieckich przypadkow żáłuiąc. *RejWiz* 185.

»łzy (wy)rzucają się, (wy)miatają (a. miotają) się z oczu« = *profluunt ab oculis a. abortae sunt a. prosiliunt a. descendunt ex oculis lachrymae; collachrymare Mącz* [szyk zmienny] (10:4): [*Józefowi*] fie łzy kilko kroć wnet z oczu rzuciły Gdychmy mu wyliczali narod oycza fwego *RejJóz* M7v; Sercze fie trzefie z radości ledwie wytrfác może Z oczu fie lzy wymiatuią patrząc na fwoy narod Ktory k mey wielkiej radości tak rozmnozył pan Bog *RejJóz* P7v, I5v, M4 [2 r.], M7v, N4v, O7v (8); *RejWiz* 32v; *Mącz* 132a, 181d, 269b, 365c, 370d.

Zwroty: »ze łzami mówić (a. rzec); głos mieszać z łzami« = *cum lacrimis aio Vulg* [szyk zmienny] (4;1): *OpecŻyw* 159; *MurzHist* K4v; *SkarŻyw* 134; ták wołam/ y głos miefzam z łzami *GrabowSet* E; *WujNT Mar* 9/24.

»otrzeć, (o-, u)cierać łzy« = *abstergere lachrymas Mącz* [szyk 4:1] (3:2): *OpecŻyw* 22v; *Mącz* 449d; Przeftánie od płáczu á otrzycie łzy fwoie *RejPos* 26, 198; *KochPam* 82.

»łzami (o)płakać (a. opłakiwać)« [szyk zmienny] (4): kxiác fię iefcze grofía koledy vpomyna á czo vfkodził vbogiego człowieka niewspomina/ y dla tego grofza do łacramentu go niedopufci abi krwawimy łzamy plakał *SeklKat* Z2v; *SkarŻyw* 598; Łzami twymi gorzko iż mię opłakuiefz/ Słufznie/ s chuci czyniefz/ ktorą mnie miłufiesz. *WisznTr* 31; *KmitaSpit* A3.

»łzy (po)hamować, zatrzymać (a. strzymać), zadzierżeć, wściągnąć« [szyk zmienny] (5:3:2:1): *BielKron* 17v, 413; A gdyż tho vsłyżzáła Lucyná/ niemogła dáley zles zádzierżeć/ ále z płáczem rzekła *HistRzym* 27; *SkarŻyw* 16, [237], 535; *ReszList* 176; *ZawJeft* 47; *GrabowSet* R4; iáko człowiek twému Płáczu ma krés zámierzác ták łpráwiedliwému? Iáko łzy ma hámowác? *KochFrag* 52; *SkarKaz* 385a.

»łzami omy(wa)ć (a. umyć)« = *lacrimis rigare Vulg* [szyk zmienny] (14): Magdalena nogi oblapila/ a iako zwykla z dáwna łzami ié vmywala/ v ktorych grzechow fwyh odpufłczenij w zila[!]. *OpecŻyw* 156, 46, 155, 156v, 157; *KromRozm II* h3v; *BielKron* 144v; *RejPos* 307, 308v; Iuzem vftál wzdycháiąc

do ciebie/ mój Boże/ Na każdą noc vmyię łzami fwoie łoże. *KochPs* 9; *ZawJeft* 37; *GórnTroas* 48; *LatHar* 519; *WujNT* 218.

»łzami (po-, s)kropić, maczać (a. zamoczyć); łzą wilżyć; łzami (po-, s)kropiony (a. zakrapiany itp.); mokry od łez« = *lachrimis ungere PolAnt*; *lacrimis rigare Vulg*; *in lachrimis stratus PolAnt* [szyk zmienny] (9:2;1;4;1): Sprácowálem fię w płáczu moim/ ná káždą noc opływa poćiel moiá/ á łoże moje mokre ieft od łez. *BibRadz Ps* 6/7; *RejPos* 307v, 308, 310v, 311; *KuczbKat* 420; *RejZwierc* 245v; *BudNT Luc* 7/38; *SkarŻyw* 13, 14, 140 [2 r.]; Tu oczy/ Wfzytkim pátrzącym/ płácz łzami zámoczy. *GrochKal* 9; *GrabowSet* L; *LatHar* 159; *KolakCath* A3; záklinam cię iuz przez twoię práwicę/ Przez oczu moich łzami fplókéne źrzenice. Niemiec fie ná fwą dufzę *GosłCast* 48.

»łzami (oczy) pol(ew)ać, obl(ew)ać, zal(ew)ać, zlać; łzami oblany (a. zlany itp.)« = *conspergere, delere lachrymis Mącz*; *lacrimis rigare Vulg* [szyk zmienny] (12:7:3:1;4): *OpecŻyw* 141, 156 [2 r.]; *GliczKsiąż* C2v; *RejWiz* 18; *Leop Luc* 7/38, 44; *Mącz* 189a, 404a; *RejPos* 309; *HistLan* Bv; *SkarŻyw* 140, 151, 225, 238, 535, 557; O Nieuchronna śmierci/ tákżeś oczy moje/ Smętnie łzami zálaká? á to frogie fwoie/ Náđ niewinną Mátką mą práwo wykonałá *WisznTr* 18; Takież Oycowie ciężki fmełek máią/ fwe krwawe oczy łzami oblewáią/ pátrząc ná ciężkie dźiatek fwych konánie/ y vmieránie. *ArtKanc* R17v; *GórnTroas* 34; *LatHar* 266, 498; *WujNT Luc* 7/38, 44, s. 222; *SiebRozmyśl* F; *GosłCast* 74.

»(z(e)) łzami prosić, proszący« [szyk zmienny] (4:1): *OpecŻyw* 5v; *TarDuch* E4; niechcze fie vlitowác náđ tym nágim niebożátkiem [o żebraku]/ ktory zdycháiąc głodem/ pieniądzą v niey krwáwemi łzami prósi *GórnDworz* O4; Iáko mię z obfitými będzie prosić łzami? Iákiými mię córa ma námilża prósbámi Náłże [...] gdy ná śmierć będzie iuz íść miáłá? *ZawJeft* 32; *VotSzl* B2v.

»łzy toczyć; łza za łzą potoczy się; łzy roztoczone« [szyk zmienny] (5;1;1): Ale ty plákác nie będziefz/ boć iuz ofchły oczy/ Iuz fię goráca łzá z głowy zá łzą nie potoczy. *KlonŻal* D4; Podáles mi ten zakon/ á pomnięli dobrze/ Prófząc w nim twoiey łálki/ toczyłem łzy fzczodrze. *GrabowSet* D, C4v, D4v, H2v [2 r.], T2v.

»złez uronić« (1): O wy dziewczki Ierolimfkié/proffę wás požaluycie mie/ przyłączcie fie kumnie/ a femną zles vróńcie *OpecŻyw* 110v.

»łzy utulić« (1): Ale co czynię? chcąc mátczyne łzy vtulić íam płáczę. *SkarŻyw* 195.

»łzy (wy)l(ew)ać; łzy się (wy)le(wa)ją; łez wyl(ew)anie, słzy przelane« = *lacrimas deducere Vulg* [szyk zmienny] (49;8;3;1): Wfzytškoć łatwie obiecowác/ Słowá mowić łzy wylewác *BierEz* P2v, G4v; gdzie ony milofciwe flzy przeláne nad Ieruzalem/ ij przy ímierci Lazarzowé. *OpecŻyw* 84, 29, 80, 88v, 141v, 149v (8); *RejJóz* B4v; *Leop Ier* 9/18; *GórnDworz* Bb5; Ty ktory to ciáło naydziefz/ wiedz że krolewná ieft/ á corká krolá wielkie⁸⁰/ prze ktoreyto ímierć wiele złez wylano/ á wielki fmełtek iefth *HistRzym* 16; *RejPos* 166v, 195v, 196 [2 r.], 310, 350v; Vyrzyfz áli pochlebćá/prokurathor/ nágániác/ [...] Ano ledwie fie łzy nie leią ludzi wćifnionych przez prog iego *RejZwierc* [193], 27, 70, 189, 228, 244v; *StryjWjaz* A4v; *SkarŻyw* A2, 81, 113, 118, 140 (13); *KochTr* 18; *CzechEp* 43; *KochFr* 129; POBOZNEY A SZLACHETNEY PANIEY ROZEY WISZNIOWSKIEY / PANIEY MATCE [...] ZALOSNY SYN THOBIASZ WISZNIOVVSKI LZY LEIAC PISAL. *WisznTr* 6; *KochSob* 67; *PudlFr* 61; *GórnTroas* 32, 64; *GrabowSet* E4, M2v; *LatHar* 110; Bomći wam nápiłá z wielkiego

vtrapienia y ściśnienia fercá wiele łez wylewáiąc [*per multas lacrimas*] *WujNT 2.Cor 2/4; SiebRozmysł H2v, H4, I v; WitosłLut A4v; SkarKaz 120a, 386a; SkarKazSej 701a; KlónWor **2v; PudłDydo B2.*

»łzy z oczu wyciskać; łez dobywać« = *lachrymam exprimere Mącz; educere lachrymas PolAnt [szyk zmienny] (5;1): MurzHist T2; BibRadz Eccli 22/22 [24]; Mącz 321a; ReszList 175; CiekPotr C2v; Pomniście ná ony Kodry/ Decyufze/ Regulufze/ iáko zá lud fwoy rádži vmieráli. To wždy ieden dziwny/ y łez náłznych dobywa ten Regulus. SkarKazSej 669a.*

»łzy (*a. złez*) (wy)puszczać; łzy się puściły; łzy puszczone« = *manabant lachrymae, extillare lachrymas, expuunt lachrymam oculi Mącz [szyk zmienny] (9;3;1): Iezus miły vkazuiątz fynowfką miloŃtz matce fwé milé/ wypuŃciwłfy złez rzékł k niéy wielmi laŃkawie. OpecŻyw 82v, 68, 72; TarDuch B6v; Leop Thren 1/16; BielKron 403v; Mącz 208b, 410d, 415d; SkarŻyw 197, 208; GrabowSet C2v; PuŃzczayćie łzy oczy náłze/ y powieki náłze opływayćie wodą. SkarKazSej 706a.*

»łzami zal(ew)ać się (*a. zlać się*), (ob)lać się; łzy zalewają oczy (*a. twarz*); łzami zalewanie« [*szyk zmienny] (20;10;2;1): Przecię moje wnętrznoci fą fie roŃpálil/ ij oczy przecię moię łzami fie oblály OpecŻyw 20, 15v, 21, 110; RejWiz 87v; KochZuz A4; BielKron 110; Prot C; Támże miły ftáruŃzek zálawfzy fie łzami/ Doznał co ieft zá miłość miedzi dziateczćkami. HistLan A4v; SkarJedn 308; SkarŻyw 135, 195, 224, 291, 332 (7); KochSz C2v; KochMRot C2v; WisznTr 15; ZawJeft 47, 48; nie traŃ fie wzdychániem/ Ani ták ciężkim łzami zálewániem. GrochKal 13, 12; Ná to pátrż co fie z twarzą moią dzieie/ Też czyn/ niechay fie twa téż łzami leie. GórnTroas 50, 70; LatHar 15, 599; CiekPotr B2v; CzahTr C2; GosłCast 26; Aczem przez czás niemáły fráfunku záżywał/ Zal z fercá nie wychodził/ łzámim fię zálewał. SapEpit A2; SzarzRyt D.*

»ugasić (się) łzami« (2): Y płákał rzewno [*Ńw. Antoni*]/ łzami [!] fię vgásić nie mogąc. *SkarŻyw 58, 15.*

Wyrażenia: »dar łez« (4): Był dziwnie pilny człek wŃpráwówániu duŃz ludzkich/ á wrozmysłániu y modlitwie bárzo gorący/ y dar łez nabożonych máiący. *SkarŻyw 509, 291, 574, 580.*

»dziecinne łzy« (1): [*Herkules*] Zwyciężón będąc dziecinnými łzami/ Rzékł/ átoć dawam/ iż záś Królem będźiefz/ Y ná oycowŃkiéy ftolicy wŃiędźiefz. *GórnTroas 50.*

»łzy fałszywe, krokodylowe, nieprawdziwe, wymyŃlone« = *confictae lachrymae Mącz [szyk 2:2] (1:1:1:1): Mącz 127c; GórnDworz Aa4; Ale mężem być trzebá/ áni dbáć ná owé Zmysłóné Ńkárgi/ bo to łzy krokodylowé. KochFr 103; GosłCast 72.*

»łzy frasunku, frasowne« (1:1): Kátá dziecinného Nie wzruŃzą nie ciężkie łzy fráfunku náłzého *ZawJeft 41, 47.*

»gorące łzy« [*szyk 5:4] (9): Wzbudz że tedy nás iuż miły panie/ a dáy nám Ńlzy gorące/ abychom s tobą ij s twą milą matką plakatz mogli OpecŻyw 103, 5v, 6, 176v; Ten Pan nędzną duŃfę moyę z wycźney Ńmyerći wydárł Oczy moye s gorących złez [!] Ńam łáŃkawy otárł [*quia eripuit animam meam de morte, oculos meos a lacrimis Vulg Ps 114/8*] LubPs aa2; KlónŻal D4; GrochKal 15; GrabowSet C4v; KmitaSpit A3.*

»gorzkie łzy« [*szyk 13:5] (18): Wezrzy ale namoie zranioné ferce/ ij na mé gorzkie Ńlzy. OpecŻyw 81, 88v, 116, 141v, 156v; Prot C; SkarŻyw 598; Twóy nieutólony Płącz/ Ńynu móy/ przywiódl mię w té tu wáŃzé Ńtrony/ Z kráin bárzo dálekich/ á łzy gorzkie twoie/ PrzeŃłzy áż y vmárłych táiemné*

pokoje. *KochTr* 20; *GrochKal* 10; Wzywac cię chce/ á ty miłosierdzie swoie Rořpuřciřz/ ná prořbę y gorzkie łzy moie *GrabowSet* C2v, E4v, F2, K3, O3, P2 (9).

»jedna łza« (3): Przeto téz ty dzis łie s nim rozplaczy/ a jednę łlze acz niewięcey dlá twych grzechow wypuřtz. *OpecŻyw* 72, 160; drudzy rozumieli/ iřz zá taką przygodá wlořy ná łobie y łzaty tãrgác/ pierři drápác/ y iáko řzalona biegác y wołác miáł: lecz łzy iedney niewypuřciłá/ řtánęłá niewzruřzoná *SkarŻyw* 197.

»kropie (a. krople) łez« (2): *OpecŻyw* 105v; Wiem/ o wiem pewnie/ wiekuiřty Pánie/ Ze liczyřz moie koźde vćiekánie/ Y chowařz kropie łez oczu płáczliwych/ Y wieřz przyczynę kłopotow řtráźliwych. *SzarzRyt* B.

»krwawe łzy« = *placz* [szyk 7:2] (9): *OpecŻyw* 154; *RejJóz* B4v; *SeklKat* Z2v; *BielKron* 110; Iákim fercem tę Modłę ku Bogu czynię/ złzy moię té krwáwé wam vkázuię. *OrzQuin* Z2; *GórnDworz* O4; Sam tez zbáwićiel płáczáce łławi řzczęłliwemi/ Smieřzne żárty płáczem řtráźy y łzami krwáwemi. *KlonŻal* A2v; *VotSzl* B2v; *KlonWor* **2v.

»łzy ludzkie« (2): iákie łie řrogie pomřty y nád krolmi y nád kroleřtwy rozlicznemi o thy nędzne łzy ludzkie/ ktorzy byli w nieřpráwiedliwořci yćiřnieni/ dziewáły. *RejZwierc* 43, 228.

»macierzyńskie (a. matczyne), matek łzy« (3:1): *SkarŻyw* 179, 195, [197]; Niezmierny řmętek mátki/ ferce mé przeraża/ Lecz náłznych mátek báržiéy łzy człowiek vważa *GórnTroas* 51.

»łzy naboźne, skruszonego serca, wierne« [szyk 4:1] (3:1:1): *RejZwierc* 262v; gdzie oná chwałá z vřt twoich/ y łzy řkrufzone⁸⁰ ferca z oczu twoich? *SkarŻyw* [237], 291, 509; przełřráchu/ zdumiewánia/ łez nahoźnych y řkruchy wielkiey řzukaymy/ á wiáre w łobie nieomyłną vmacniaymy y rozřferzaymy *SkarKaz* 159a.

»nieprzesuszone łzy« (1): Izeř tak nieřzczęłliwy/ tego ty trořkami Ani nieprzeřuřznymi nie náğrodziřz łzami. *WitosłLut* A4v.

»niewieřcia łza« (1): A mátká to bacząc ná swoie go [Melita] rámioná wzięłá/ y zá innymi niořłá/ żadney niewieřciey łzy niepuřzczáiac *SkarŻyw* 208.

»łzy niewinnych (a. niewinnego), niewinne« = *lacrimae innocentium* *Vulg* [szyk zmienny] (5:2): *RejWiz* 124, Cc7; *Leop Eccle* 4/1; *BielKron* 80; ázařz nie mářz dziwnego oźrzáłřtwá/ opiliřtwá miedzy námi? thák iř řnadź czářem niewinne łzy muřzą opłokawác ty márne řtoły nářze *RejZwierc* 260, 244v; Widziałem potwarzy ktore řię pod řłóńcem dzieię/ y łzy niewinnych ktore poćiechy żadney nie máię [vidi calumnias, quae sub sole geruntur, et lacrimas innocentium et neminem consolatorem *Vulg Eccle* 4/1] *SkarKaz* 2a.

»obfite (a. okwite), wielkie, hojne, niezmierne łzy« [szyk 10:5] (9:3:2:1): [Maryja] Gdy łie tak bogu wřřechmogácemu z wielkimi řlzami modlila/ aniol z niebios przifředł k niey weřele rzekářz *OpecŻyw* 6v, 15v, 80, 149v; *Leop Thren* 1/16; *SkarŻyw* 134, 183, 263; *ZawJeřt* 32, 43; *GórnTroas* 54; *LatHar* 109, 110; A któryř rořkazał/ áby opoki wydały wodę dla ochłódenia ludu twęgo ná puřczy/ wywiadź téz łzy obfite z ferca ludzi zátwardziáłyř ku opłákaniu złořci swoich y wřzytkięgo řwiátá *SiebRozmyřł* E2v; *GosłCast* 74.

»oczy obciążone łzami, ze łzami« [szyk *zmienny*] (2:1): A kto mu łmutne ferce á oczy ze łzami Z wiarą poda *RejWiz* 52; *KochPs* 188; Obracam oczy/ łzami obciążone/ Y łnem iefzczę/ k wiecznemu Bogu/ by omył one Zmázy *GrabowSet* K4v.

»łzy rzewne, rzewliwe« (1:1): *GórnTroas* 14; Przed iego nogi/ nieście łzy rzewliwe/ Owaby ácz nic/ w łáfce dni mych łkrocił. *GrabowSet* G2.

bibl. »padoł złez« = *dolina Baka* (1): Błogofławyony to człek coś ty mocą yego/ [...] Ten przeminye padoł złez [*in valle lacrimarum Vulg Ps* 83/7] nigdy w nye nye wpádnye *LubPs* S6v.

»pełny łez« (1): *Lachrymosus*, pełny łez (rzewliwy) *Mącz* 181c.

»picie (*a.* trunek) na poły (*a.* pospołu) ze łzami« = *potus in lacrimis mensura, vinum compunctionis Vulg* (3): Dałeś nam trunek ná poły ze łzami [*Vulg Ps* 59/5]. *KochPs* 86; W płáczu ciężkim (ách nieftéty) chleb trofkliwy iemy: Wino żáłołné ná poły ze łzami pijemy [*Vulg Ps* 79/6]. *KochPs* 121; *SiebRozmysł* H2v.

»trocha łez« (3): y zonych iey [św. *Juliany*] trochy łes/ iáko dwie rzece wyfzły y ogień wfzyciek záláły. *SkarŻyw* 152; *SkarKaz* 161a, 161b.

»łzy zlutowania« (1): Iezu ktorys nad onym miałtem ktore miało zniłzczyć łzy zlutowania wypufzczał. *TarDuch* B6v.

»łzy żálobliwe, żálošne« [szyk 1:1] (1:1): A bychmy nic inšzego zá połtrách ná fię nie mieli/ iedno ony żáłołne łzy iego [*Jeremijasza*]/ ktore wylewał nád onym wdzięcznym miałtem fwoim nád Ieruzalem y nád przyfzłym vpádkiem iego. *RejZwierc* 258v; *GrabowSet* I2.

Szeregi: »ani łzy ni styskowanie« (1): Ale przedfię odieždza nic ná iey piłánie/ Nie dbáiąc áni ná łzy/ ni ná ftyłkowanie. *PudłDydo* B5v.

»łzy, lamenty; lamenty ze łzami« (1;1): *GórnDworz* C4v; Phrygiiey Królu/ on náłz Pánie święty/ Przyymi náłzé łzy rzewné/ przym[!] lamenty *GórnTroas* 14. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*].

»łzy i łkanie« (2): Zstápcie wy Muzy/ bo wálze śpiewánia/ Izaż mogą wściágnąć/ moich łez y łkánia. *GrabowSet* R4, I2.

»łzy i pokuta« (1): páłtrcie iáko wiele mogą łzy y pokutá wiernego. *SkarŻyw* 173.

»płacz (*a.* płkanie), (*a.* i) łzy; płacz ze łzami« [szyk 8:2] (8;2): marya mouyla a tom otrzymała uftauyčną modlythwą gorącą zadzą, głáboką pokorą a nabozenšthwem uyelkym placzem a łzamy *PatKaz III* 153; *GliczKsiąż* C2v; *LubPs* hh4v; Oná [*krolowa Jadwiga*] rzekłá/ byđło fie im może wroćić/ ale złzy á płácz kto im może nágródzić? *BielKron* 38lv; *RejPos* 166; *HistLan* Bv; *SkarŻyw* 160, 574; *KlonŻal* A2v; Płáczce moje ze łzami/ profzę/ przybywaycie *GosłCast* 63. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 3 r.*].

»wołanie i łzy; wołanie ze łzami« = *clamor et lacrimae Vulg* (1;1): Bacž panie ktoremu pokornych/ y czyftych była luba prozba y wołanie ze łzami *TarDuch* E2v; *WujNT Hebr* 5/7.

»wzdychanie i łzy; vzdychanie z łzą« (2;1): *GórnDworz* Cc8v; A ty/ o morfka Venus/ chlušni zraz téy parniéy/ A pomsći fię vzdychánia/ y moich łzes ná niéy. *KochFr* 33; *GrabowSet* H3. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r.*].

Wyrażenie przyimkowe: »z(e) łzami« = *cum lacrimis Vulg* (20): Vciekla fie ku bogu wfšechmogące^{mv} z gorącemi łzami/ ij poczęłá [!] fie modlitz s cięfłkim vzdychaniem fertzá rzekątz *OpecŻyw* 6, 158;

RejZwierz 124v; *BudNT Hebr* 5/7; *SkarŻyw* 393; *GórnRozm* C3v; łążąc Pánu z wízeláką pokorą/ y ze łzami (*marg*) y z wielą tež. G. (—) [*serviens Domino cum omni humilitate et lacrimis*] *WujNT Act* 20/19; nápominác z was kázde⁸⁰ ze łzami [*cum lacrimis monens unumquemque vestrum*]. *WujNT Act* 20/31; Bo nie nálazł mieścá pokuty/ choć iey ze łzami łzukał [*non enim invenit paenitentiae locum, quanquam cum lacrimis inquisisset eum*], *WujNT Hebr* 12/17.

W przeciwstawieniach: »ze łzami ... w radości, z weselem« (2): *LubPs* cc5v; ktorzy fieią zezłami/ w rádości będą żąc. *KrowObr* 238.

Przysłowia: Oto ci co ze łzami fwą fiewbę záczeńli/ Iáko z wyełkim wefelem wzytki fwe żęli [*Qui seminant in lacrimis, in exultatione metent Vulg Ps* 125/5] *LubPs* cc5v; *KrowObr* 238.

W przen (140) : kto dá zlez oczom moijm iježbych plakala wednie ij w nocy/ gorzkocfi twé fynu mily? *OpecŻyw* 111; *PatKaz II* 33v; *WróbŻolt S*; *RejPs* 83v; *RejJóz* F3; O Boże wflák oto żywot moy nye táyny tobye/ Tyś położył wflýtki złzy me przed obliczność łoby [*posuisti lacrimas meas in conspectu tuo Vulg Ps* 55/9] *LubPs* O2; *RejWiz* 123v; Biádá mnie y ktoż mi da łtudnicę łzam mym/ ábych we dnie y w nocy nie plákáá boleści dułze mey? *HistRzym* 126; *RejPos* 356; Nicci to infzego nie czyni/ iedno iż nas pobijáią ony łzy Páná náłzego/ ktory wftáwicznie plácze á nárzeka nád námi á nád przyłzłym wpadkiem náłzym *RejZwierc* 195, *Aaa4v*, 195; *SkarŻyw* 252; *KochFr* 110; Miáłto wody łtokowej/ łzy fie wybijáią/ Kremides z fwych krynic łez łzczerych wpijáią. *KlonŻal* Bv; *WisznTr* 10; *ZawJeft* 39, 40; *GórnTroas* 61, 66; Dni żywotá moiego/ w niwecz obracáią Łzy/ z żáłości ktorą znam/ á w otchlánie pcháią *GrabowSet* E4v; Oto łerce zránione / Zá łwoie złości łrogie y obfite/ Rzeki żáłości pułzcza/ łez niełyte *GrabowSet* S4v, Dv, F3, Q4v, Rv, R3; *KochFrag* 25.

Frazy: »serce łzami się chłodzi« (1): Ieft włzenie nieiákie łmutku/ gdy łerce żáłością zięte/ przez oczy nieiáko oddycha y łzami fie chłodzi. *SkarKaz* 385b.

»łzy nie dopuszczają, nie dają« (2:1): Iuż mi łnadz łzy nie dopułzczą iuż nie wytrfam daley Bo im więczy o tym mowię tym mi ielcze zaley *RejJóz* O7; *KochZuz* A3v; *KolakCath* B2v.

»łzy pomogą« (1): Ale iefli twoie łzy iemu nie pomogą/ A tobie niepomáłu nád to łzkodzić mogą: Ráczy łfráłunk/ y łrołki porzuć *KochTarn* 75.

»złzy padają« (1): gdy fie owo wilkości zápaláią w obłocech zda fie iákoby gwiazdy padály/ to żydzi powiádáią złzy Boże pádáią co Żydow plácze. *BielKron* 463v.

»łzy proszą« (1): Widził łaki nas orłzak/ ty/ bránká/ mogliá/ Téy mé łzy prółzą/ żeby łiebie ochroniá. *GórnTroas* 38.

»łzy niebo przenikają« (1): Nie włpominam wdow/ [...] ktorich łzy á nieobronienie od krzywdy/ niebo przenikáią. *LeszczRzecz* A4.

»placzem się łzy skarmiły« (1): Pláczem fie łzy łkarmiły/ á żalem więty Vmył/ iuż fie łpracował/ wyláł źrzodlá łwoie/ Z oczu perlowe krople/ y pláczliwé zdroie. *KlonŻal* A3.

Zwroty: »karmić (się) łzami; łzy moja karmia (a. moim pokarmem); łzami karmiona« (4;2;1): *LubPs* L4, S3v; Łzy moiá karmia/ potráwy plácz wieczny [*fuertunt mihi lacrimae meae panes Vulg Ps* 41/4] *KochPs* 62; Tu choroby nie naydzie/ tu niémáł łtárości: Tu łmierć łzami karmiona niema iuż wolności. *KochTr* 22; *GórnTroas* 32; *SiebRozmyśl* F; *KlonWor* 77.

»łzy (wy)l(ew)ać« [szyk 1:1] (2): *SkarJedn* 403; Záluy mnie z ziemią/ niebo/ leyćie łzy obłoki/ Płáčz mnie wízelkie łtworzenie/ ktore świát łzeroki W łobie ma *GrabowSet* B.

»maczać łzami; umoczona (a. zmoczona) łzami« (1;2): *KochPs* 81; *KlonŻal* C; Pierśi/ tákże ma duřzáf/ macza łzami Płáčząc złości/ z dźiwnemi wyřtěpkáfmi *GrabowSet* M2v.

»łzami obl(ew)ać (a. polać), omyć, (o)płokać; łzami oblane« [szyk 6:4] (3:3:3;1): *RejWiz* 191; iuż żadney iney rády áni pomocy nie łzukay/ áni ná niebie áni ná zyemi/ ále co rychley vpaday v nog Páná łwego/ á łzami opłokaway ferce á łumnienie łwoie. *RejPos* 311; *SkarŻyw* 160; *PudłFr* 13; Ale y nieřczęřliwi Troiánie przybyli/ Aby świętáy królewny řmierć łzami omyli. *GórnTroas* 72, 69; Nieřczęřna duřzo/ pełná niepráwořci/ Wyřtěpkow pełná/ pełná wízelkich złořci: Zacř pierwey plákác/ co chceřz oblać łzami *GrabowSet* A4, Lv, R4v; *SkarKaz* 161a.

»łzy oddalić« = *sprawić by ktoś przestał płakać* (1): On łam co mowi: Nie płáčz niewiáľto: łzy iey záfraz oddalił: bo iey vmárlego łyná ożywił. *SkarKaz* 550b.

»łzami pokuty opłakać« = *oczyřcić się z grzechu przez pokutę* (1): ([...] [řw. *Antoni*] władzie w iednym/ ze dwiemá braty/ poczyniwřzy łobie komorki mieřzkał) chceř proch/ ktorego łię duřzáf z obcowáfnia z ludzmi nábráf mogłáf/ otrzeć y łzami pokuty opłákác. *SkarŻyw* 546.

»otrzeć, osuszyć łzy; otarcie łez« = *pocieszyć; pocieszenie; delere lacrimam PolAnt; auferre a. abstergere lacrimam Vulg* [szyk zmienny] (18:1;1): *SeklKat* P4; Otárłeř zły z oczu moich cyeřłac mye łmutnego *LubPs* O2v, aa2; *BibRadz Is* 25/8; *SarnUzn* C3v; *RejAp* 69v, 70 [2 r.], 174v, 176 [2 r.]; *CzechRozm* 117v; *KarnNap* E2; *SkarŻyw* 22, 574; ODpuřć wyřtěpki/ łzy me ofuřz/ Pánie/ Oddal odemnie nádźieie fałřzywe *GrabowSet* N3; *LatHar* 598; *WujNT Apoc* 7/17, 21/4; *SiebRozmyřl* B.

»łzy pić (a. łez upijać)« (4): *KochPs* 151; w niewoli pogáńřkièy/ y w řłuźbie łromotnéy [*dziewki*] Łzy łwé piją *KochTr* 23; Niechay te łłowáf pláčzáf powtarzáfjac/ Lez vpijáfjac. *KlonŻal* D3; *WisznTr* 35.

»łzami (na)pisac (się), drukowac« (2:1): *SkarŻyw* 196; IAN KOCHANOWSKI NIEFORTVNNY OCIEC SWOIEY NAMILSZEY DZIEWCE Z LZAMI NAPISAL. *KochTr* 2; Páfalm Dawidáf Kroláf/ [...] ktory on nie ták ièzykiem wymawíal/ íáko řercem á łzami przed oblicznořciáf BOżáf drukowal *ReszList* 147.

»płacić łzami« (1): Nie náłyćilás mych vřzu łwymi piořnkáfmi/ Y tę trochę teraz pláčę łowicie łzami *KochTr* 7.

»płakać łzami (ledwie nie) krwawymi« (2): *OpecŻyw* 102; Acř pierwey plákál [*rzeka Meletes*] Homeráf wiermi ciekáfwemi/ Teraz IANA pláčze łzami ledwie nie krwáfwemi. *KlonŻal* B3v.

»poić, napawać, napełnić, nasycić się łzami; łzami napojony, napawane« [szyk zmienny] (2:1:1:1;2:1): *OpecŻyw* 149v; *KochFr* 110; *KlonŻal* Dv; [*matko*] Nieodpowiednie rozłtáfłás łie z námi/ Strapione řercáf nápełniwřzy łzami. Włzytko puřćiwřzy támeř łie vdáfłáf/ Gdzie teř y świętych łpoczywáfíáf cíałáf. *WisznTr* 16; Pánie Boże [...] Nákarmléř nas chlebem pláčzu y záfłóřci/ nápowalřz nas łzami zamutku y wielkiey ciefřzkořci *ArtKanc* 116; Dáfieć to co w méy mocy/ czás/ náłyć łie łzami/ Snadř vplýwa řerdeczny ból z oczu wodáfmi. *GórnTroas* 52; *WitořłLut* A6v; *CzahTr* I2.

»łzy toczyć« = *sprawić by ktoś płakał* (1): Miłóř ná řwiećie/ kres władze łwey cźuie/ A wízelkie mieřce/ nienawiřci włóřciáf/ Gwałť krzywdy łzuka/ łzkodáf tuř z chytróřciáf/ Krew/ á łzy toczác/ w łkáfřgách rořkólřzuie. *GrabowSet* F2.

»we łzy topnieć« (1): Hárdość/ niech pokorney/ nie dokucza/ duŝy/ Niechay łmutne śiły/ we łzy nie topnieią/ Rátuy Pánie łáľká/ zgodź skutek z nádźieią. *GrabowSet* S2v.

»łzami się tulić« (1): Płáčz iefť iákaś poćiechá v zálmęconego/ Lzámie fie ferce tuli w vtrapieniu iego. *WisznTr* 10.

»łzy wydawać« (1): Serce me žal wyznawa/ Z wzdychánim łłowá/ z łkánim łzy wydawa. *GrabowSet* C4v.

»złez nie wysłuchać« (1): nie podobna rzecz áby Pan Bog twoich złez nie wyłuchał. *BielKron* 160v.

»łzą (a. łzami) zatopić (a. zatapiać); łzy zatapiają źrzenice; oczy zatopione łzami« [szyk zmienny] (2;1;1): Nie goścím žalóść v mnie/ ktora/ łzą me oczy Zátapia: á fráľunkiem rzewnym ferce tłoczy *GrabowSet* E4, M4, N2v; Y ták chćiałem zátopić wiek moy wźytek łzámie *SapEpit* A2.

»łzami zmiękczać (a. zmiękczyć)« (2): *KochTr* 13; IAKo Lábęć žalóľnie śpiewa vmiráiąc/ Táľ ia [Dydoná] teź oľtátecźnie ten liťť poľyľáiąc. Który piľzę/ nie przeto/ bych cie [Eneasza] łwemi łzámie/ Zmiękczyć miáľá (bo proźno) táľże y prośbámie. *PudłDydo* A4v.

Wyrażenia: »chleb złez; łzy stawały się chlebem« (1;1): Cibabis nos pane lachrimarum: et potum dabis nobis in lachrimis in menfura. Dokądźe będziefz nas karmił chlebem złez/ y pokiź nam daľz pićie w płáčzu wedľug zaľlugi naľzey. *WróbŻółt* 79/6; iľz mu fię [św. Brunonowi] [...] łzy iego chlebem łtáwały [fuerunt lacrimae panes *Vulg Ps* 41/4] wnocy y we dnie/ á iáľody iego nigdy nieoľchły *SkarŻyw* 291.

»duch łez« (1): Pan Bog onemu Káplánowi vkazał/ iľz nie iefť w mocy ludźkiefy/ duchá łez onych gdy go z miłóśierďziá łwego komu dáie/ kroćić y łtánović. *SkarŻyw* 580.

»lez grono« (1): z okwitych łez groná Twarz iego [Józefa] bráľá ná się/ bęďac zápaloná. *GosłCast* 74.

»gwiazdy łez« (1): Switánie/ źiołom/ wdźięczną roľę/ nieśie/ Mnie/ ná powiekách/ gwiazdy łez odchodźą *GrabowSet* H.

»lica łzami przyodziane« (1): Bľedné moié Troiánki/ [...] Czemu táľ bárzo licá łzámie przyodźiáné *GórnTroas* 32.

»ludzkie łzy« (1): We dnie/ y w nocy mury łwawola obchodźi/ [...] W domiefch śiefďzi wźzetecźność: á zász vlicámie Lichwá chodźi/ ludźkimi vmoczóná łzámie. [et non defecit de plateis eius usura et dolus *Vulg Ps* 54/12] *KochPs* 81.

»nieposłuszne łzy« (1): Gniewaľz fię ná łády moię/ á niepoľufźnemi łzámie/ krzywdę czyniľz dzieźźawie moię? *SkarŻyw* 196.

»łzy obfite, wielkie« (1;1): *SkarJedn* 403; Bo cię płáčze łam płáčz náwet/ czerwone powiefki Lzámie obfitemie bęďzie odwilzał ná wieki. *KlonŻal* D4.

»złez perły« (1): Złez/ á bárzo gęľtémie iáľody perlámie Oľáďziwłzy *GosłCast* 56.

»łzy (z) serca, serdeczne« (4;1): *OpecŻyw* 149; wielie ty łźj przewodźą Czo prawie łfercza pochodźą *RejKup* q6v; *SkarŻyw* 237; Iey [Niobe] bowiém łzy łerdecźné łkáľę przenićáią/ Y przeźrzczyľtym z góry łtrumieniem łpadáią. *KochTr* 15; ty bez wieku Pánie/ [...] Zaź fię má žalóśćią/ do wieku dľuźźego/ Chceľz cięľzyć/ wźgáďziwłzy łzy łercá moięgo? *GrabowSet* Cv.

»studnia (a. studnica) łez« = *fons lacrimarum* *Vulg* (2): *Leop Ier* 9/1; ráćz mi dáć łkruchę łerdecźną/ y łtudniá łez/ ábym we dnie y w nocy nieprzeľtáynie płákał/ nád zránioná duľźą moiá *LatHar* 141.

»łzy wieczne« = *smutek wieczny* (7): [*Leander*] Miłofnik złoty/ wwały ogárnion morfkiémi/ Vtónął/ y nábawił ią [*Herę*] łzami wiecznémi. *PudłFr* 58.

»źródło, zdroje, krynica, strumienie, rzeka łez« = *fons lacrimarum Vulg* [*szyk 13:2*] (6:4:2:2:1): A oná [*św. Maryja*] iáko pokorna y poľufzná/ [...]/ rzeki oney łez íwoich/ y íkruchy pohámowác nie mogła *SkarŻyw* 580, 125, 195; *KlonŻal Bv*; *GrochKal* 10; KRynice gorzkich łez/ gdzieście zginęły/ Gdy trzeba/ byście rzekámi płynęły/ Z niezczęśney głowy/ źrzenic vtrapionych *GrabowSet* S3, F2, K3, O3, P2, Sv, S3v; *LatHar* 488; *GosłCast* 59; Kto głowie moiéy doda wody/ y źrzodło łez oczom moim [*et oculis meis fontem lacrimarum Vulg Ier 9/1*]: ábych we dnie y w nocy oplákał/ pobite oyczynny y narodu mego? *SkarKazSej* 706a.

»łzy żywe« = *płynące z oczu czyste łzy* (1): ia/ miáfto chlebá/ ízczyrym żyw popiołem/ Y łzy żywé piję/ íiedząc zá íwym ítołem. *KochPs* 151.

2. Zestawienie w funkcji nazwy botanicznej: »Panny Maryjej łzy« = *Saxifraga granulata L.* (*Rost*): skalnica ziarenkowata; bylina z rodziny skalnicowatych (*Saxifragaceae*), rośnie na wzgórzach, suchych łąkach, skrajach lasów (1) : *Cynosorchis*, [...] quasi caninus testis, Herba, Pánnny Máriey łzi yáko niektórzi mniamáją. *Mącz* 76c.